

АЛЕКСАНДАР ВУЧО (1897 – 1985) е сюрреалист с много специфичен писателски профил. Ранната му поезия от 20-те години напомня по своята мекота и мелодичност на Милош Църнянски. В трите си сюрреалистични поеми “Хумор Заспало” (1930), “Неменикъци” (“Неменикуће”, 1932) и “Кирил и Методий” (“Цирило и Методије”, 1932) проявява смела поетическа импровизация. Върх на тази поезия на нонсенса, която по думите на самия поет е “извън протектората на разума”, е поемата “Хумор Заспало”. Тя е изградена на основата на хумористично-бурлескна провокация на смисъла, по начин, близък до детското възприемане на света. Ето защо не е странен фактът, че Вучо пише и сюрреалистични поеми за деца «Подвизите на дружината “Пет петлета”» («Подвизи дружине “Пет петлића”», ”», 1933), определяно за класика в сръбската литература за деца.

През 30-те години се забелязва също така и акцент върху социалната проблематика, което особено силно проличава в поемата му “Мария Ручара” (1935), която пише в съавторство с Душан Матич. Следват произведения, в които се обръща към праисторическото минало, за да потърси по алегоричен път аналогия със съвременното – алегоричната поема за борбата против фашизма “Мастодонти” (1951), или към света на най-древните растения – “Водорасли” (“Алге”, 1968), а също и към собствената си младост – “Незавръщането на Хумор Заспало” (“Неповрат Хумора Заспалог”, 1978).

В сравнение с другите сюрреалисти Вучо най-рано се обръща към романа. Неговият пръв роман “Коренът на зрението” (“Корен вида”, 1928) е автобиографична лиризирана проза, в която следва логиката на съня, докато в “Късна доба” (“Глухо доба”, 1940) се придържа към фактографския тип реализъм, но не задълго – в следващите си романи той отново въвежда сюрреалистичната поетика. Става въпрос за наречената от критиката белградска трилогия за съдбата на интелектуалеца по време на революция, която се изживява като абсурд: “Ваканция” (“Распуст”, 1954), “Мъртви явки” (“Мртве јавке”, 1957) и “Заслуги” (“Заслуге”, 1966). Сюжетът се разгръща в два плана: единият обхваща настоящето с неговата военна и следвоенна атмосфера, а другият – миналото, по-конкретно от началото на века до войната. Главният герой – Драган Манойлович, се връща към детството и младостта, за да търси себе си и в тези срещи на минало и настояще да постигне своята идентичност.

Последната голяма трилогия на Вучо, която включва романите “Омайвания” (“Омаме”, 1973), “И тъй, следващи Омайвания” (“И тако, даље Омаме”, 1976) и “Омайвания, край” (“Омаме, крај”, 1980), е интересно съчетание между лирическо, автобиографично и романово повествование и по този начин внушава усещането за синтез между поезия и живот, което е така характерно за цялостното светоусещане на писателя.

Предлагаме две стихотворения – “Причини” и “Рана”, от стихосбирката “Покрив над прозореча” (“Кров над прозором”, 1926) и откъс от “Неменикъци” (1932).

Александар Вучо

НЕМЕНИКУЋЕ

4.

Ово су Неменикуће у магли прљавог дана проклето
место рођења

Варош као свако ђубре

Она ме на прозору чека и маше ми руком да приђем
Она ми клима главом и тако ми дивно шапће тако ме
дивно моли

Она ме зове да дођем

Ја пролазим као да сањам и не знам за безбројна врата
Не знам за кључеве од крви и тешке свирепе шипке
Не знам да степени воде до неких чудних квака
На којима се руке смрзну као гркљани малих река

Она ме зове да дођем а никако нећу да схватим
Да се баш ту где стојим ивицом тротоара
Уздиже зид од воска од меке провидне гуме и бујне
клизаве траве

Никако нећу да чујем да се баш ту где пада
Огромна стаклена стена по којој се гуштери лижу
Да се баш ту где се ломе румене вештачке алге
И лажно грумење соли
Спушта гвоздена плоча пред којом стојим сенка
Пред којом лежим блато пред којом скичим псето
Где е нестала она?

Она ме чека у соби где су све слике на зиду
Дуге грабуље од креча
Где су све ствари на поду трошне пешчане лађе
Бели сунђери од креде и мртве смрзнуте мачке

Она ми клима главом и тако дивно ми шапће тако ме
дивно моли

Она ме зове да дођем

Ја пролазим као да падам у дубоки понор од лишћа
И чудим се зашто ми руке не горе хаљину њену

Александар Вучо

НЕМЕНИКЪЩИ

Фрагмент

4.

Това са Неменикъщи в мъглата на мръсния ден проклето
място на раждане

Град като всеки боклук

Тя ме чака на прозореца и ми маха с ръка да приближа

Тя ми кима с глава и така нежно ми шепне така

нежно ме моли

Тя ме вика да дойда

Аз тръгвам сякаш сънувам и не зная за безбройните

врати

Не зная за ключовете от кръв и тежките свирепи тояги

Не зная че стъпалата водят до някакви необичайни брави

На които ръцете замръзват като гръкляни на малки реки

Тя ме вика да дойда а все не мога да разбера

Че точно тук където стоя на ръба на тротоара

Се издига стена от восък от мека прозрачна гума и

буйни хлъзгави треви

Изобщо не мога да чуя че точно тук където пада

Огромна стъклена скала по която лазят гущери

Че точно тук където се чупят червени изкуствени водорасли

И фалшива буца сол

Се спуска желязна плоча пред която стоя сянка

Пред която лежа кал пред която скимтя псе

Къде изчезна тя?

Тя ме чака в стаята където всички снимки на стената

Са дълги гребла от вар

Където всички неща по пода са прогнили пясъчни кораби

Бели тебеширени гъби и мъртви замръзнали котки

Тя ми кима с глава и така нежно ми шепне така

нежно ме моли

Тя ме вика да дойда

Аз тръгвам сякаш падам в дълбока бездна от листа

И се чудя защо ръцете ми не изгарят нейната рокля

Зашто на овом телу ничу те рогате магле
Мреже од смрвљене каше и насипи гњиле земље

Она ме зове да дођем а никако нећу да схватим
Де се баш ту где пламте крвави пластови меса
Прогањају муљаве замке и мокри чаршави поља
Пред којима лежим слама пред којима газим пена
Где је нестала она?

Она ме на улици чека где пролазе коприве ноћи
Где се под четкама од прућа отварају алке бунара
Где леже крај кућа од лака тамни пампури косе
Срушени јарболи шума и мртви кревети вулкана
Она ми клима главом она ме зове да дођем

Ја пролазим као да падам кроз редове од меког стакла
Кроз памучне излоге од иња и чудне зидове од мака
А никако нећу да схватим никако нећу да чујем
Да се баш ту где се топе пламени мачеви шина
Печати поразних стопа и бесни залети хајке
Сустижу биволска стада и трула космата јата
Пред којима висим као лика пред којима стојим као
свећа

Пред којима пијем све каде
Где је нестала она

Лула и Александар Вучо, Душан Матич, *Атмосфера на пролет и младост*,
1930

Защо върху това тяло никнат тези рогати мъгли
Мрежи от смачкани дъждове и насипи гнила земя

Тя ме вика да дойда а изобщо не мога да разбера
Че точно тук където пламтят кървави пластове месо
Преследват ветрове пусти и черни бездушни води
Простираг тинести капани и мокрите си чаршафи полята
Пред които лежа слама пред които тъпча пяна
Къде изчезна тя?

Тя ме чака на улицата където минават копривите на нощта
Където под четки от пръчки се отварят халките на кладенеца
Където край лачени къщи лежат тъмни топки коса
Съборените мачти на гори и мъртвите легла на вулкани
Тя ми кима с глава тя ме вика да дойда

Аз тръгвам като че падам през редове от меко стъкло
През памучни витрини от скреж и чудни стени от мак
А изобщо не мога да разбера изобщо не мога да чуя
Че точно тук където се топят пламъците мечовете от релси
Печатът от разорителни стъпки и бесният устрем на хайки
Настигат бизонски стада и гнили космати ята
Пред които вися като лико пред които стоя

като свещ

Пред които пия всички вани
Къде изчезна тя?

Ване Бор, *Жорж Санд*, 1936/39

УЗРОЦИ

Од неколико облака кад се изненада скупе
Ил од једног броја на зиду неке куће
Знам да ће зависети много

Владају чудне безначајности узрока
Близу и далеко од мене
И увек откријем пророка
На грани у броју плодова
На мосту у броју стубова
У боји таласа кад месец вене

Одбацио сам од себе све сигурности знаке
И верујем још само у бројеве и боје
Зато су ми ноћи етерично лаке
Одређеност мисли никад не усвоје

Са неколико осмеха растерао сџм тугу
А насмејем се увек пре доласка радости
Бојом једне птице насликао сам дугу
И осетио још нисам свемоћ стварности

Поверујем понекад да постоје вечности
Низ брег кад се камен откотрља
Ражалим се увек пре доласка жалости
Јер знам да ће негде једна мала мрља
Све везе у мени брзо да испрља

ПРИЧИНИ

От няколко облака когато внезапно се съберат
Или от един номер на стената на някоя къща
Знам че ще зависи много

Управляват чудните детайли на причините
Близо и далеч от мене
И винаги откривам пророка
В броя на плодовете на клона
В броя на колоните на моста
В цвета на вълната когато луната вехне

От себе си отхвърлих всяка сигурност на знаците
И вярвам вече само на числа и на багри
Затова са етерично леки нощите ми
Мислите никога не приемат определеността на мисли

Тъгата разгоних с няколко усмивки
Но се усмихвам винаги преди да дойде радостта
С цвета на една птица нарисовах дъгата
И още не съм усетил могъществото на реалността

Понякога вярвам че съществуват вечности
Когато камък се търкулва надолу по хълма
Винаги се натъжавам преди да дойде тъгата
Защото знам че някъде едно малко петно
Бързо ще изцапа всички връзки в мен

РАНА

Отварам долином жудње прозор на срцу
 И руке које сам у тишини чувао
 И ноћ кад сам смерно пред кућама чекао
 Кроз оквир самоће да примим бледу светлост

Ту стојим под граном звезда ко сан
 Разаткан заносом да волим чисту тајну
 Како је та слика у окну заробљена
 Ко лик у бистрој води да током не ишчезне

Надам се како ме изнад живота пење срце
 За мир и дубоке очи склопљене над градом
 Ту стојим у језеру месеца ко сенка разломљена
 Да ми се на прагу растапају наслућени немири дана

Пред делима нерешеним и сјајним
 Да издвојим се нетакнуто из очајних векова
 Јер знам како ћу тонати тим луком у повратак
 Што ми се на врху брегова залеђује сунце

У грубом отсеку дана да не видим рану свог лика
 Снагом ћутања и бола носим те изнад живота
 Како се под кровом незнаним размакне најзад
 љубав
 И чекање за најдубљу срећу кроз топлу клонулост
 ноћи

РАНА

През долината на копнежа отварям прозорец на сърцето
И ръцете които пазех в тишината
И нощта когато смирено чаках пред къщи
През рамката на самотата да приема бледа светлина

Заставам тук под клона от звезди като сън
Изтъкан от възторг че обичам чистата тайна
Как е пленена в прозореца тази картина
За да не изчезне като образ с бистрата вода

Надявам се щом ме качва над живота сърцето
Да е за мир и затворени над града дълбоки очи
Като разчупена сянка заставам тук в езерото на месеца
На прага ми да се разтопят предчувстваните безпокойства на деня

Пред делата нерешени и бляскави
Нека се отделя недокоснато от вековете отчайващи
Понеже знам как с този свод ще потъна в завръщане
Защо на върха на бреговете слънцето ми се заледява

За де не видя раната на своя образ в грубия отблясък на деня
Със силата на мълчанието и болката те нося над живота
Как под покрива незнаен най-стене се разпръсква любовта
И очакването за най-дълбоко щастие в топлата отмала на

Превод от сръбски: **Явор Йорданов**
Редактор на превода: **Дарина Дончева**

